

El pintor Agustí Ferrer Pino (1884-1960)

Antoni Sangrà Boladeres

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

DEPARTAMENT DE DIBUIX
FACULTAT DE BELLES ARTS
UNIVERSITAT DE BARCELONA

PROGRAMA DE DOCTORAT
ESPAI PÚBLIC I REGENERACIÓ URBANA: ART, TEORIA I
CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI

TÍTOL DE LA TESI

EL PINTOR AGUSTÍ FERRER PINO
(1884-1960)

PER OPTAR AL TÍTOL DE:

Doctor en Belles Arts

NOM DEL DOCTORAND:

Antoni Sangrà Boladeras

NOMS DELS DIRECTORS DE LA TESI:

Dra. Roser Masip Boladeras
Dr. Lino Cabezas Gelabert

Barcelona, 2014

ÍNDEX

VOLUM 1

PREÀMBUL	PÀG.
Presentació.....	2
Introducció.....	4
PRIMERA PART:	
CATALUNYA (1900-1940). ENTORN SOCIO-POLÍTIC, CULTURAL I ARTÍSTIC ON ES DESENVOLUPA AGUSTÍ FERRER PINO	
CAPÍTOL 1. Context Sociopolític català a inicis del s.XX.....	8
CAPÍTOL 2. Context estètic i artístic català	
2.1. Modernisme i Postmodernisme, precedents del Noucentisme.....	13
2.1.1 Modernisme.....	14
2.1.2 Postmodernisme.....	18
2.2. El Noucentisme	
2.2.1 Delimitació i Cronologia.....	21
2.2.2 Ideologia i Estètica	
2.2.2.1 Antecedents i influències.....	30
2.2.2.2 Característiques generals.....	32
2.2.2.3 Pedagogia en l'art.....	41
2.2.2.4 Art Déco i avantguardes.....	42
2.2.3 Pintura mural	
2.2.3.1 Ciutat i Bellesa Pública.....	45
2.2.3.1.1 La funció social.....	47
2.2.3.2 Principals influències i característiques.....	48
2.2.3.3 Artistes referents.....	53
2.2.3.3.1 Josep Maria Sert i Joaquim Torres Garcia.....	59

2.2.4 Contextualització formal de l'Estètica.....	71
---	----

CAPÍTOL 3. Sitges: de l'Escola Luminista al Noucentisme

3.1. Sitges, una població important	95
3.2. Context històric i geogràfic	98
3.3. De l'Escola Luminista al Noucentisme	101

SEGONA PART:

EL PINTOR AGUSTÍ FERRER PINO

CAPÍTOL 4. Agustí Ferrer Pino: Artista per descobrir

4.1. Aspectes biogràfics i artístics documentats	120
4.2. Pintures murals representatives d'Agustí Ferrer Pino	255
4.2.1. Casino Teatre Prado de Sitges	
4.2.1.1. Context.....	259
4.2.1.2. Descripció formal i estètica.....	269
4.2.1.2.1. Plafó número 1 "la Música"	272
4.2.1.2.2. Plafó número 2 "la Literatura"	277
4.2.1.2.3. Plafó número 3 "la Pintura"	283
4.2.1.2.4. Plafó número 4 "L'Escultura"	288
4.2.1.2.5. Plafó número 5 "L'Arquitectura".....	294
4.2.1.2.6. Frisos/Arcades.....	299
4.2.1.2.7. Frontis de l'escenari.....	305
4.2.1.3. Dibuixos inèdits de les pintures del Prado i conclusions finals.....	315
4.2.1.3.1. Exterior del Teatre.....	340
4.2.2. Casa Xalet "Voramar" de Salou	
4.2.2.1. Context.....	347
4.2.2.2. Despatx.....	353
4.2.2.3. Sala de Música.....	368
4.2.2.4. El Saló.....	376
4.2.2.4.1. Espai 1.....	377

4.2.2.4.2 Espai 2.....	402
4.2.2.5. Consideracions finals.....	427
4.2.3. Altres pintures murals d'Agustí Ferrer Pino	
4.2.3.1. Església Montserratina de Roma.....	429
4.2.3.2. El teatre espanyol d'Orà i els restaurants a Lió.....	431
4.2.3.3. Capella del Palau de la Marquesa de los Sevillanos a Guadalajara.....	435
4.2.3.4. Casa de Correus de Sitges.....	437
4.2.3.5. Hospital Sant Joan de Sitges.....	444
4.2.3.6. Església del Vinyet de Sitges.....	455
4.2.3.7. Palau Reial de Pedralbes de Barcelona.....	470
4.2.3.8. Casa Gay de Reus.....	475
4.2.3.9. Palau de la Música Catalana.....	477
4.2.3.10. Església de la Moja.....	480
4.2.3.11. L'ermita de la Trinitat de Sitges.....	492
4.2.3.12. Església de Sant Miquel de la Barceloneta.....	493
4.2.3.13. Esglésies durant les dècades del 1940 i 1950.....	495
4.2.3.14. Altres pintures referenciades i no localitzades.....	519
4.3. Estudi i anàlisi de la trajectòria estètica d'Agustí Ferrer Pino en el context artístic	
4.3.1. Període 1902-1909. Etapa de Formació.....	525
4.3.2. Període 1909-1918. Etapa Simbolista.....	539
4.3.3. Període 1918-1926. Etapa Noucentista.....	565
4.3.4. Període 1926-1930. Etapa Post-Noucentista.....	602
4.3.5. Període 1930-1940. Etapa Realista.....	629
4.3.6. Període 1940-1950. Etapa d'Ofici.....	640
4.3.7. Període 1950-1960. Etapa Decreixent.....	650
4.3.8. Esquema cronològic dels canvis en la signatura d'Agustí Ferrer Pino.....	656
4.4. Estudi i anàlisi de la representació formal de l'obra d'Agustí Ferrer Pino en el context artístic.....	657
4.4.1. Dibuix	
4.4.1.1. Dibuixos de formació.....	658
4.4.1.2. Dibuixos d'inspiració simbolista.....	663
4.4.1.3. Dibuixos d'inspiració noucentista.....	682
4.4.1.4. Dibuixos des del realisme i el naturalisme.....	702
4.4.2. Pintura	
4.4.2.1. Figura i Retrat.....	712

4.4.2.2. Paisatge.....	723
4.4.2.3. Altres.....	732
4.4.3. Consideracions finals.....	734

CAPÍTOL 5. Conclusions.....	735
------------------------------------	------------

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia general.....	745
Principals Institucions consultades.....	760

AGRAÏMENTS.....	761
-----------------	-----

VOLUM 2

PROPOSTA D'UN PRIMERA CATALOGACIÓ DE L'OBRA D'AGUSTÍ FERRER PINO (DIBUIX I PINTURA)

PREÀMBUL

CARPETES DE DIBUIX

CARPETES DE PINTURA

VOLUM 3

APÈNDIX DOCUMENTAL

PREÀMBUL

DOCUMENTACIÓ REFERENT A AGUSTÍ FERRER PINO

ESCRITS D'AGUSTÍ FERRER PINO

ARTICLES DE DIARIS I REVISTES REFERENTS A AGUSTÍ FERRER PINO

PREÀMBUL

PRESENTACIÓ

L'origen d'aquest treball és fruit d'una sèrie de circumstàncies imprevisibles. Al voltant de l'any 2005, abans de finalitzar la Llicenciatura de Belles Arts, el desig i la necessitat de continuar la trajectòria acadèmica va combinar-se amb la curiositat de conèixer qui havia realitzat unes pintures que sempre ens havien acompanyat en el recorregut cap a l'estació de tren, pel carrer Francesc Gumà de Sitges. Concretament són uns esgrafiats, que erosionats pel pas del temps decoren la façana del teatre Prado. Qui els havia fet? Podem dir que la nostra investigació comença en aquell moment.

L'altre fet important que ens proporcionà un impuls definitiu a emprendre aquest camí va ser conèixer la filla d'Agustí Ferrer Pino, la Teresa Ferrer. Ella ens va obrir les portes de l'antiga casa-taller de Ferrer Pino. A dins, les parets plenes de pintures i antigalles ens transportàvem a un petit museu particular on semblava que el temps s'hagués aturat. Aquella antiga casa de pescadors, mig derruïda i tancada des de feia més de trenta anys, guardava una col·lecció de pintures apilades, dibuixos escampats al terra, calaixos plens de blocs i folis, carpetes esfilagarsades amb munts de dibuixos... tot era allà, tot era caòtic i tot estava per fer.

Els dos anys següents els caps de setmana ens trobàvem amb la Teresa per anar desenterrant (sí, ens sentíem com arqueòlegs debutants) i descobrint que aquell pintor era quelcom més que una curiositat passatgera. Cada cop que obríem un calaix es refermava la idea que Ferrer Pino mereixia ser recuperat a través d'un estudi en profunditat.

Imatge 1. Interior de la casa d'Agustí Ferrer de Sitges l'any 2006.

INTRODUCCIÓ

Una primera aproximació d'aquest estudi, molt preliminar, la vam fer quan varem presentar la tesina l'any 2008. El resultat final, però, el presentem en aquest treball en el que procurarem mostrar, estudiar i analitzar la vida artística i l'obra d'Agustí Ferrer Pino, fins aquest moment quasi bé inèdita. Podríem dir que intentarem recordar un pintor pràcticament desconegut en l'àmbit català i poc reconegut en la seva població d'origen, Sitges.

Potser pel tipus d'obra, per les seves circumstàncies, per com era ell, per haver estat de Sitges... mai no acabat de quallar un nom i una obra dispersa en les col·leccions particulars de moltes famílies sitgetanes. Ara que hem descobert el seu fosc amagatall volem il·luminar-lo amb un estudi en profunditat, de la mateixa manera que altres pintors més o menys emparentats cronològic i conceptualment també l'han tingut.

L'**objectiu**, doncs, d'aquesta investigació no és altre que recuperar, estudiar en el context artístic i finalment analitzar l'obra artística pràcticament inèdita del pintor Agustí Ferrer Pino.

El **procés metodològic** que s'emprarà estarà fonamentat en primer lloc en un **treball de camp** que consistirà en una recerca documental tant de l'obra artística, que com hem vist comença fins i tot abans de plantejar l'inici d'aquesta tesi, com de la informació bibliogràfica del propi personatge i del context artístic on queda inscrit. En segon lloc es procedirà a l'estudi i anàlisi d'aquestes fonts d'informació contextualitzant-les a través de la conceptualització teòrica. Finalment, es procurarà extreure unes conclusions finals de l'argumentació exposada que defineixin el personatge i la seva obra.

Així, segons la metodologia exposada es pretén realitzar les següents activitats per complir el nostre objectiu:

- Es documentarà, classificarà i catalogarà l'obra d'Agustí Ferrer Pino (dibuix i pintura)

- Es realitzarà una recerca en profunditat de la informació bibliogràfica relativa a Agustí Ferrer. Es consultaran llibres, revistes, diaris, catàlegs i altres documents que aportin dades sobre el personatge estudiat.

- Es realitzarà una recerca bibliogràfica amb la intenció de bastir un marc teòric del context històric i estètic en el que s'inscriu gran part de la trajectòria artística de Ferrer Pino.

- Un cop feta la recerca documental i bibliogràfica, es reconstruirà la biografia artística de Ferrer Pino.

- La recopilació de la seva obra i biografia artística ens hauria de permetre estudiar i analitzar-la de manera que puguem configurar un discurs de base objectiva i científica de la seva trajectòria estètica vinculada a fets històrics i al context estètic de l'època.

- Precisament, a partir de la premissa de que la seva obra es pugui relacionar amb les variables estètiques que conformen el període històric, pensem que serà important estudiar també els elements formals que distingeixen els seus dibuixos i les seves pintures; així, en tant que doctorands de Belles Arts del departament de Dibuix, és el nostre interès, i entenem que també ho pot ser per la comunitat científica, conèixer els components formals, gràfics i visuals que identifiquen l'obra d'Agustí Ferrer Pino.

En relació a aquestes activitats cal considerar les següents tasques que creiem ens portaran a obtenir els objectius desitjats:

- Registre fotogràfic de les obres localitzades.
- Elaboració de fitxes per documentar i classificar les obres en un posterior catàleg. Les premisses que s'hauran tingut en compte per confeccionar les fitxes es comentaran en el corresponent preàmbul del catàleg final.
- La recerca de fonts d'informació es consultarà en Biblioteques i Arxius, considerant també la possibilitat d'assistir a conferències, cursos o simposis. Les fonts orals derivades especialment de les nostres converses amb Teresa Ferrer, filla d'Agustí Ferrer, ens serviran per complementar els buits bibliogràfics si és possible.
- En la redacció del treball es preveu aplicar mètodes d'estudi descriptius, empírics i abstractes per posteriorment procedir a un anàlisi des de perspectives de pensament analítiques, sistèmiques, analògiques, reflexives, crítiques, creatives i pràctiques.

- Es preveu també sessions de tutorització per part dels directors de tesi, i la presentació de l'estat del treball en les corresponents comissions de seguiment del programa de doctorat, que avaluaran el procés desenvolupat.

Finalment, considerem que el treball s'estructurarà en tres volums:

El **primer volum**, que abraçarà el cos total del treball sobre Agustí Ferrer Pino, estarà dividit en dues parts. En la primera part es desenvoluparà el marc històric i estètic en el que s'inscriu gran part de la trajectòria artística d'Agustí Ferrer. Essencialment, s'estudiarà el període noucentista de començaments del segle XX a Catalunya, però sense oblidar les altres corrents estètiques que cohabitaren i s'interpel·laren durant el Noucentisme. En aquesta primera part, també li voldrem dedicar una especial atenció al context artístic que configura a Sitges com una població important en el mapa cultural de la Catalunya de començaments de segle. En la segona part entrarem a fons en l'estudi i anàlisi d'Agustí Ferrer i la seva obra. També, com a pintor muralista, pretenem dedicar un espai diferencial a la localització i estudi de les seves pintures murals més importants.

En el **segon volum** es presentarà la proposta d'una primera catalogació de l'obra d'Agustí Ferrer Pino (dibuix i pintura).

En el **tercer i últim volum** es presentarà l'apèndix documental de la relació d'articles localitzats en diaris i revistes referents a Ferrer Pino, els seus escrits inèdits i la seva documentació, que haurem fet servir per la construcció d'aquesta tesi.